

Засновник і видавець:

Інститут археології Національної Академії наук України

Головний редактор:

КОЗАК Денис Никодимович, доктор історичних наук, професор

Заступник головного редактора:

БОЛТРИК Юрій Вікторович, кандидат історичних наук

Редакційна колегія:

БУЙСЬКИХ Алла Валеріївна, доктор історичних наук

БУНЯТЯН Катерина Петрівна, кандидат історичних наук

ЗАЛІЗНЯК Леонід Львович, доктор історичних наук, професор

ІВАКІН Гліб Юрійович, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор

КРИЖИЦЬКИЙ Сергій Дмитрович, член-кореспондент НАН України, доктор архітектури, професор

КУЛАКОВСЬКА Лариса Віталіївна, кандидат історичних наук

КУХАРЧУК Юрій Васильович, кандидат історичних наук

МОЦЯ Олександр Петрович, член-кореспондент НАН України, доктор історичних наук, професор

ОТРОЩЕНКО Віталій Васильович, доктор історичних наук, професор

ПОТЕХІНА Інна Дмитрівна, кандидат історичних наук

СКОРИЙ Сергій Анатолійович, доктор історичних наук, професор

СУПРУНЕНКО Олександр Борисович, кандидат історичних наук

ТЕРПИЛОВСЬКИЙ Ростислав Всеволодович, доктор історичних наук, професор

*Друкується за рішенням Вченої Ради Інституту археології НАН України,
протокол № 3 від 24 березня 2011 р.*

Приєм матеріалів:

Польовий комітет ІА НАН України

Адреса Польового комітету:

Україна, 04210, Київ—210, просп. Героїв Сталінграда, 12

Тел.: (38044) 418-91-37, (38044) 418-91-66

Факс: (38044) 418-33-06

E-mail: adu_kalnyk@ukr.net

Видання побачило світ за фінансування
НДЦ «Рятівна археологічна служба»
Інституту археології НАН України (директор – О. Осаульчук).
Оригінал-макет підготовлений ВЦ «Археологія»
Центру охорони та досліджень пам'яток археології
управління культури Полтавської ОДА.

А 87 Археологічні дослідження в Україні – 2010. – К.–Полтава, 2011. – 400 с.: іл. –
(Інститут археології НАН України).

Збірник є щорічником, який готується до друку Польовим Комітетом Інституту археології НАН України. Містить інформаційні повідомлення про роботу археологічних експедицій поточного польового сезону.

Стане в нагоді науковцям, студентам і всім, хто стежить за розвитком сучасної української археологічної науки.

ISBN 978-966-02-6031-3

ББК Т4 (4 УКР) я43

Усі права застережено. Передрук можливий зі згоди
Польового комітету Інституту археології НАН України та авторів статей.

© Інститут археології НАН України, 2011.

© Автори статей, 2011.

І.Б. Шрамко, І.В. Голубєва, С.А. Задніков, К.Ю. Пеляшенко

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ В м. ХАРКІВ ТА ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛ. У 2009—2010 рр. (за матеріалами наукових експертиз)

Співробітниками ДП ОАСУ «Слобідська археологічна служба» проводяться наукові експертизи на території м. Харків і Харківської обл. Протягом листопада 2009 р. — листопада 2010 р. виявлено нові та оглянуто вже відомі пам'ятки та об'єкти археологічної спадщини. Розглянемо їх згідно з адміністративним поділом.

М. ХАРКІВ. Курган Харків, в'їзд Гірський, в'їзд Гірський, 29-Б, вул. Віражна, Київський р-н. Розташований на правому березі р. Харків, на вершині вододільного плато, з усіх боків оточеного рівчачками. Діаметр насипу 25 м, висота 1,5 м.

Поселення доби бронзи Журавлівка, вул. Героїв Праці, Київський р-н. Розташовується на дюнному підвищенні лівого берега р. Харків. Частина його розміщується під сосновим лісом, інша — вільна та задернована. Встановлено південну межу поселення та його орієнтовні розміри (220 × 100 м). Потужність культурного шару 0,5—0,6 м (рис. 1, 1—2).

Багатшарове поселення (зрубна та черняхівська культури) Журавлівка 3, Київський р-н. Розміщене на одному з дюнних підвищень у заплаві лівого берега р. Харків, розташовується під сосною, місцями має штучний рельєф. Потужність культурного шару 0,3—0,4 м. Орієнтовні розміри поселення 150 × 100 м.

Поселення бондарихінської культури Харків, вул. Приймаківська, вул. Приймаківська, 3, 5, 7, Київський р-н. Розташовується на дюнному підвищенні правого берега р. Харків, поряд із зоною житлової індивідуальної забудови. Частина поселення зруйнована. Культурний шар, потужністю 0,5 м, зберігся на площі 25 × 60 м (рис. 1, 3—5).

Поселення скіфського часу Харківська Швейцарія 2, Білгородське шосе, 34, Київський р-н. Розташовується у північній частині міста в листяному лісі, праворуч від автодороги Білгородське шосе. Воно розміщується на краю вододільного плато поміж р. Саржинка (притока лівого берега р. Лопань) та р. Очеретянка (притока правого берега р. Харків). На поверхні візуально фіксується невеликий насип (зольник) діаметром 20—25 м та заввишки до 0,7 м. Потужність культурного шару 0,4 м.

Багатшарове поселення (скіфський час, пеньківська культура) Харків, вул. Шевченка, вул. Шевченка, вул. С. Ковпака, 10-В, Київський р-н. Розташовується на захід від вул. Шевченка, більша частина забудована. Розміщується у заплаві правого берега р. Харків. Потужність культурних нашарувань до 1,0 м. Через інтенсивну забудову орієнтовні розміри не встановлено.

М. МЕРЕФА. Курганний могильник Мерефа—Вишка, м. Мерефа. Могильник розміщується на східній околиці міста, за 300 м на північ від встановленої телевізійної вишки. Зафіксовано вісім курганів заввишки від 0,2 до 2,0 м та діаметром 20—40 м; усі вони розорюються.

БАРВІНКІВСЬКИЙ р-н. Курган, біля с. Богодарове. Розташовується на терасі правого берега р. Лукновахи, поряд із автотрасою па полі; розорюється. Діаметр насипу 35 м, висота 1,5 м.

БОГОДУХІВСЬКИЙ р-н. Поселення черняхівської культури Шийчине 1, с. Шийчине, Сіпнянська сільрада. Розташовується на західній околиці села, поряд із зоною житлової індивідуальної забудови, біля підніжжя схилу правого берега р. Мерла. Через поселення

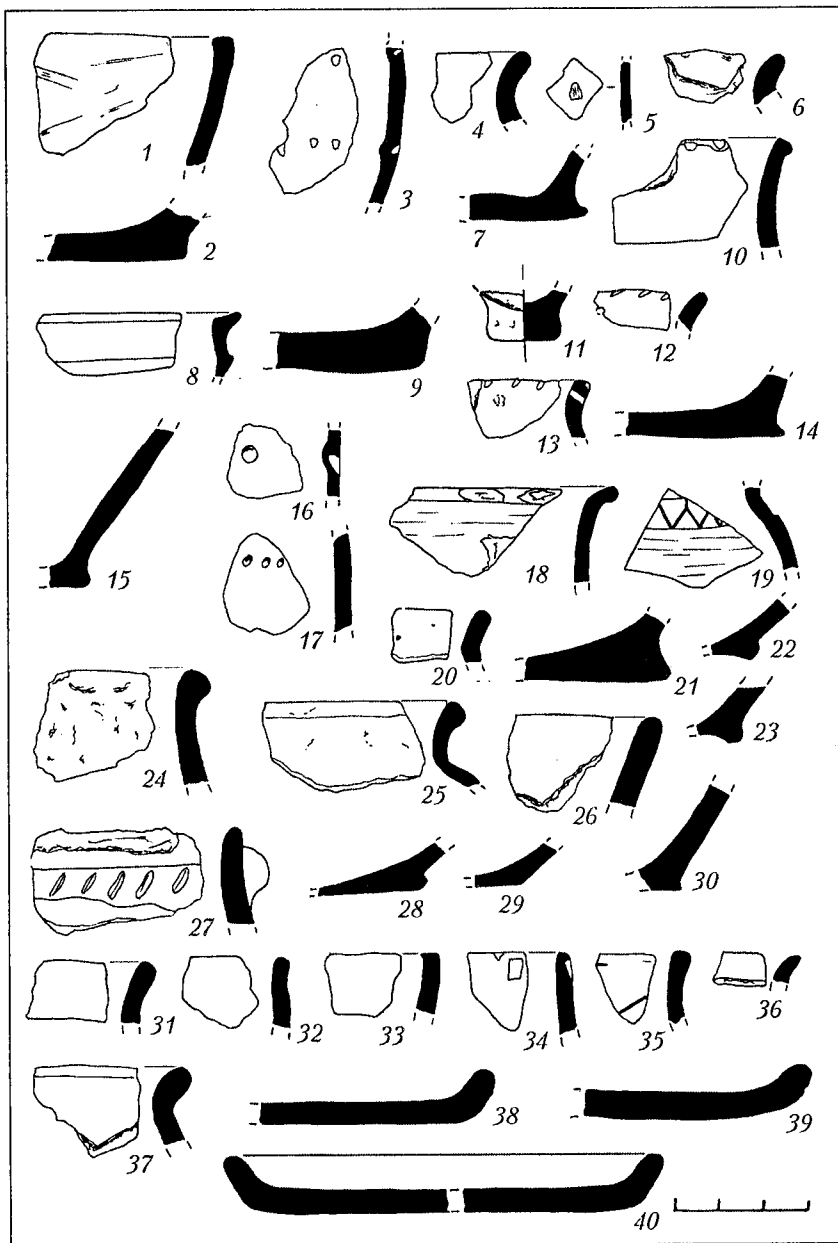

Рис. 1. Фрагменти кераміки з поселень: 1–2 – Журавлівка; 3–5 – Харків, вул. Приймаківська; 6–7 – Гусина Поляна; 8–9 – Шийчине 1; 10–14 – Великі Проходи, вул. Будьонного; 15–17 – Дергачі, пров. Залопанський; 18–23 – Малі Проходи, вул. Коржавінська; 24–30 – Польова, вул. Смирнова; 31–40 – Тимченки 5

проходить асфальтована дорога. Потужність культурного шару складе 0,4 м, орієнтовні розміри 400 × 50 м (рис. 1, 8–9).

БОРІВСЬКИЙ р-н. Поселення салтівської культури Підлиман—вул. Євдокимова, вул. Євдокимова, с. Підлиман. Розташовується на південній околиці села, неподалік насосної станції, у заплавної частині лівого берега р. Оскіл, поміж двома її притоками: р. Солена та невеликою безіменною притокою. Частково зруйноване внаслідок госпо-

дарської діяльності. Потужність культурного шару становить 0,2–0,6 м. Орієнтовні розміри 80 × 60 м (рис. 2, 1–3).

ВАЛКІВСЬКИЙ р-н. Багатошарове поселення (скіфський час, черняхівська культура) Валки 1, вул. Колгоспна, 1, м. Валки. Розташовується у південній частині міста, праворуч від автодороги до с. Катричівка, на південь від мосту. Поселення розміщується на підвищенні в заплаві правого берега р. Мжа, що плавно переходить у край першої

надзаплавної тераси. Потужність культурного шару становить 0,3—0,5 м, орієнтовні розміри поселення 120 × 60 м.

Поселення скіфського часу Огульці 1. Розташовується за 0,5 км на південь від цвинтаря, на південній околиці села. Розміщується на мису, утвореному двома ярками крайньої східного відрогу р. Черемушна. Потужність культурного шару 0,3 м (майже повністю зруйнований ріллею), орієнтовні розміри 100 × 100 м.

Поселення скіфського часу Огульці 2. Розташовується на південний схід від с. Огульці, на північний захід від городища в уроч. Городище, займає пологий схил правого берега р. Чернеча (Одринка). Потужність культурного шару 0,3—0,4 м, орієнтовні розміри поселення 600 × 400 м.

ВОВЧАНСЬКИЙ р-н. Багатшарове поселення (бондарихінська та пізнязарубинецька культури) **Вовчанськ, вул. Терешкової, вул. Терешкової, 57, м. Вовчанськ.** Розміщується на правому березі р. Вовча, частково в заплавної низині з дюнным підвищенням, частково — на першій надзаплавній терасі. Культурний шар, потужністю 0,4 м, у деяких місцях перевідкладений внаслідок господарської діяльності. Орієнтовні розміри поселення 200 × 200 м (рис. 2, 4—16).

Багатшарове поселення (раннє та розвинене середньовіччя) **Металівка, вул. Металівська, вул. Металівська, с. Металівка.** Розміщується на підвищенні в заплаві лівого берега Печенізького водосховища, в межах забудови села. Потужність культурного шару 0,2 м. Орієнтовні розміри не встановлено через щільну забудову.

Поселення салтівської культури Петрівське—вул. Набережна, вул. Набережна, с. Петрівське. Розташовується у північно-західній частині села, неподалік від бази відпочинку, у заплавної частині лівого берега р. Сіверський Дінець (нині Печенізьке водосховище), біля впадіння в неї безіменної притоки (балка Розрита). Потужність культурного шару 0,6—1,0 м. Орієнтовні розміри поселення 150 × 70 м.

ДВОРІЧАНСЬКИЙ р-н. Поселення салтівської культури Дворічна, вул. 35-ї Гвардійської дивізії, ріг пров. Театральний, с-ще Дворічна. Розміщується на мисі правого берега р. Нижня Дворічна в центральній частині селища. Поверхня місцями має штучний характер, задернована, частково знаходиться

під забудовою. У межах шурфу автентичний культурний шар був товщиною 0,1 м. Орієнтовні розміри не встановлено через щільну забудову.

ДЕРГАЧІВСЬКИЙ р-н. Поселення скіфського часу Великі Проходи, вул. Будьонного, вул. Будьонного 9-А, с. Великі Проходи. Розташовується у південній частині села під індивідуальною житловою забудовою, на пологому схилі правого берега струмка Прокідний. Потужність культурного шару 0,5 м. Зафіксовано зольний насип заввишки 0,3 м та розмірами 12 × 12 м. Орієнтовні межі поселення 200 × 150 м (рис. 1, 10—14).

Поселення скіфського часу Дергачі, вул. Жовтневої Перемоги, вул. Жовтневої Перемоги, 4-А, м. Дергачі. Розташовується на західній околиці міста (500—700 м північніше автодороги до с. Польова), на мисі, утвореному правим корінним берегом р. Лопань та правим берегом її безіменної притоки. Потужність культурного шару 0,4 м. Орієнтовні розміри поселення 150 × 100 м.

Поселення доби бронзи (бондарихінська культура) **Дергачі, пров. Залопанський, пров. Залопанський та пров. Жовтневої Перемоги, м. Дергачі.** Розташовується на пасовищі в заплаві правого берега р. Лопань. Культурний шар, потужністю 0,4 м, зафіксовано під намівною глиною завтовшки 0,8 м. Орієнтовні розміри поселення 100 × 100 м (рис. 1, 15—17).

Багатшарове поселення (доба бронзи та скіфський час) **Малі Проходи—вул. Радіонівська 2, вул. Радіонівська, 53, с. Малі Проходи.** Розташовується на північно-східній околиці села, на невисокому пологому мисі, утвореному сухою балкою та лівим берегом безіменної притоки правого берега р. Харків. Потужність культурного шару 0,4 м. Орієнтовні розміри поселення 100 × 100 м.

Поселення черняхівської культури Малі Проходи, вул. Коржавінська, вул. Коржавінська, с. Малі Проходи. Розташовується на краю мису між двома балками, які в минулому звалися Красна та Родник, під городами та житловими будівлями. Потужність культурного шару складає біля 0,6 м. Орієнтовні розміри поселення 100 × 50 м (рис. 1, 18—23).

Багатшарове поселення (пеньківська та черняхівська культури) **Польова, вул. Смирнова, вул. Смирнова, 3, с. Польова.** Розташовується на схилі правого берега балки Дуброваха, на дні якої протікає невеликий струмок,

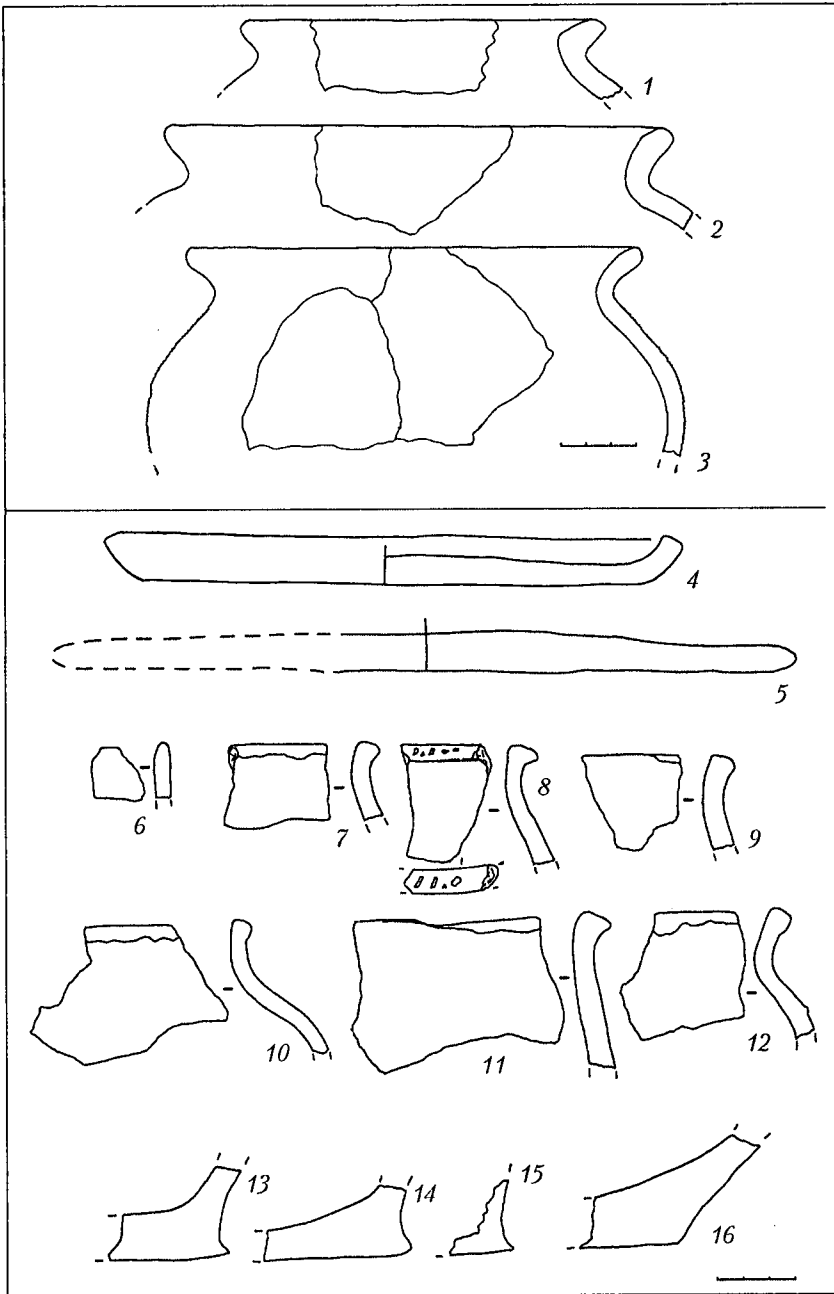

Рис. 2. Фрагменти кераміки з поселень: 1–3 – Підлиман, вул. Євдокимова; 4–16 – Вовчанськ, вул. Терешкової

під городами. Потужність культурного шару складає до 0,6 м. Орієнтовні розміри поселення 100 × 100 м (рис. 1, 24–30).

Поселення доби бронзи Солоницівка 2, вул. Лугова, 90, с. Солоницівка. Розташовується у центральній частині селища, у зоні колишнього колгоспного двору. Воно розміщується на невеликому дюнному підвищенні лівого берега р. Уди, частину зруйновано силосними ямами. Потужність культурного шару складає 0,2 м. Орієнтовні межі 100 × 20 м.

Поселення скіфського часу Солоницівка 3, вул. Леніна, 107-Б, с. Солоницівка. Розташовується у центральній частині селища, на краю першої надзаплавної тераси лівого берега р. Уди. Кераміку зібрано на площі 50 × 50 м.

ЗАЧЕПИЛІВСЬКИЙ р-н. Курганний могильник Леб'яже I, Леб'язька сільрада. Сім насипів розміщуються за 1,0 км на північ від с. Леб'яже. Більшість з них розорюється, а два – розташовується у лісовій смузі. Вони витягнуті ланцюжком з північного сходу на

південний захід. Насипи заввишки від 0,3 до 1,5 м, діаметр від 25 до 40 м.

ЗМІВСЬКИЙ р-н. Поселення доби бронзи Гусина Поляна, Борівська сільрада. Розташовується на дюнному підвищенні в заплаві правого берега р. Уди. Частина його використовується для приватної ферми; на ній є тимчасові споруди для тварин. Потужність культурного шару 0,3 м. Встановлена східна межа поселення (рис. 1, 6—7).

Поселення доби бронзи (зрубна КІС) Тимченки 4, Тимченківська сільрада. Розташовується на південний захід від с. Тимченки, неподалік від бази відпочинку, та займає невелике дюнне підвищення у заплаві лівого берега р. Мжа; його перерізає залізнична колія Мерефа—Зміїв. Потужність культурного шару 0,3—0,5 м. Орієнтовні розміри поселення 60 × 60 м.

Багатшарове поселення доби бронзи (зрубна, бондарихіпська та пеньківська культури) Тимченки 5, вул. Набережна, 24, с. Тимченки. Розташовується на дюнному підвищенні першої надзаплавної тераси лівого берега р. Мжа, частково зруйновано ґрунтовою дорогою. Зафіксована північна межа. Потужність культурного шару (площа 20 × 40 м) 0,5 м (рис. 1, 31—40).

КРАСНОГРАДСЬКИЙ р-н. Курганний могильник Куми, с. Куми, Красноградська міськрада. Дев'ять курганних насипів розміщуються за 2,0 км на південний схід від с. Куми, на правому корінному березі р. Берестова та розорюються. Висота насипів від 0,2 до 1,0 м, діаметр від 20 до 40 м.

НОВОВОДОЛАЗЬКИЙ р-н. Поселення скіфського часу Нова Водолага—вул. 40 років Перемоги, вул. 40 років Перемоги, 46, смт Нова Водолага. Розташовується на північній околиці селища, на пологому місці, між двома ярками — притоками лівого берега р. Вільхуватка. Потужність культурного шару 0,4 м. Орієнтовні розміри поселення 100 × 50 м.

Поселення скіфського часу Новоселівка, с. Новоселівка. Розташовується на північно-східній околиці села, на ріллі, на південь від кар'єру з видобутку кварцового піску, на краю вододільного плато лівого берега р. Вільхуватка. Уточнено межі поселення, розміри зольників і потужність культурного шару.

Поселення доби бронзи Павлівка, вул. Жовтнева, вул. Жовтнева, с. Павлівка. Розташовується на краю першої надзаплавної

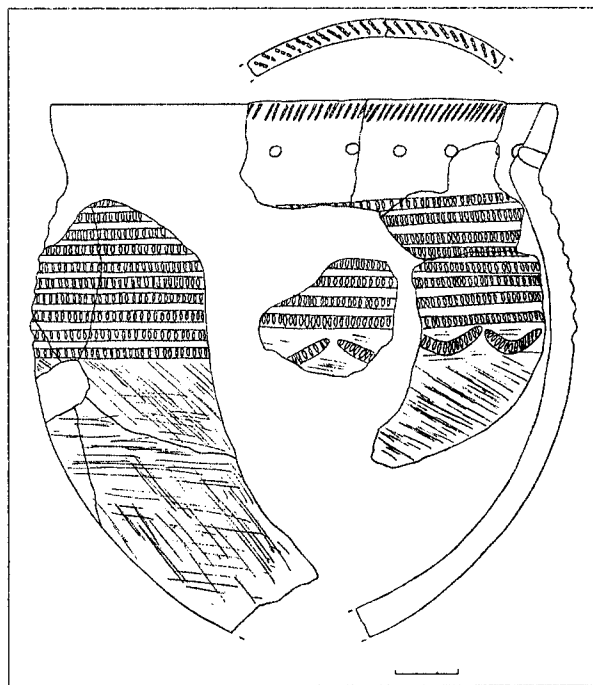

Рис. 3. Ліпний горщик з поселення Кочеток 4

тераси правого берега р. Мжа, у межах вулиці приватної житлової забудови. Потужність культурного шару 0,35 м. Орієнтовні розміри не встановлено через щільну забудову.

ХАРКІВСЬКИЙ р-н. Городище скіфського часу Смородське (Закозарівське), с. Смородське, Люботинська міськрада. Вали дуже знівельовані, частково збереглися в лісі. Культурний шар завтовшки 0,25 м.

ЧУГУЇВСЬКИЙ р-н. Поселення доби енеоліту (ренінська культура) Кочеток 4, Кочетоцька сільрада. Розташовується на південному сході від селища, неподалік від ґрунтової дороги. Займає невелике дюнне підвищення у заплаві частині лівого берега р. Сіверський Дінець. Потужність культурного шару 0,5—0,7 м. В одному з шурфів виявлений неовиний розвал ліпного горщика з розтрубоподібним вінцем, прикрашеним «перлинами» та штампованим орнаментом на тулубі (рис. 3). Орієнтовні розміри поселення 100 × 50 м.

Кургани біля с. Тернова, Введенська сільрада. 12 насипів розміщуються за 1,0 км на північ від с. Тернова у напрямку ст. Зелений Колодязь, на правому корінному березі р. Роганка. Оглянуто три кургани (8—10).

Всі обстежені поселення, шурфи та кургани прив'язано до світової системи координат.